

**ОСОБЛИВОСТІ ВДОСКОНАЛЕННЯ ВОКАЛЬНОЇ ОСВІТИ
У ВИЩОМУ МУЗИЧНОМУ ІНСТИТУТІ ІМ. М. ЛИСЕНКА У ЛЬВОВІ**

У статті висвітлюється історія становлення та розвитку львівської вокальної школи на прикладі цілеспрямованої роботи з виховання професійних співаків у Вищому музичному інституті ім. М. Лисенка.

Ключові слова: Вищий Музичний Інститут, вокальна освіта, навчальний процес, репертуар, педагоги співу.

Матеріалом для статті послужили окремі положення нашого дисертаційного дослідження на тему «Львівська вокальна школа другої половини ХІХ – першої половини ХХ століття». На підставі вивчення та аналізу відповідних джерел, які вдалось зібрати й опрацювати, зроблено висновок про те, що львівська вокальна школа, котра як організована система заявила про себе у другій половині ХІХ ст., формувалася та розвивалася на основі певного укладу у сфері навчання, виховання та освіти співаків у галицькому регіоні з центром у Львові.

Значне місце у розвитку музичної освіти загалом і вокальної освіти зокрема посідав Вищий Музичний Інститут ім. М. Лисенка у Львові. Він став першим українським навчальним закладом вищого типу на теренах тодішньої Галичини, в якому проводилася систематична, цілеспрямована робота з підготовки високопрофесійних кадрів музикантів та співаків.

Мета статті – висвітлити роль Вищого музичного інституту у розвитку та вдосконаленні роботи з виховання професійних співаків.

Складні історичні колізії, що випали на долю українського народу у першій половині ХХ століття і на Сході, і на Заході, не припинили, а навпаки, активізували процес культуротворення в усіх його ділянках. Ситуація бездержавності викликала величезне прагнення використати всі можливі засоби для збереження національної ідентичності. Акцією першорядної ваги стало плекання музичного мистецтва, здатного принести великі результати у сфері національного виховання, в системі загальної та спеціальної музичної освіти.

Ідея заснування національної музичної школи на європейських професійних засадах хвилювала українську музичну громадськість і в Наддніпрянщині, і в Галичині. Відомими є клопотання М. Лисенка про створення умов для розвитку національної музичної освіти, сформульовані у тезі: «... треба, треба школи, та ще й доброї, тяжкої школи, а після неї доброго, уважного і нелегкого досвіду <...>. Беріть од люду і кваптеся до того, що є найвидатнішими його піснями. Але, побіч того, потрібна загальнолюдська школа музики. Адже я взяв у німця <...> науку про його музику. А вернувся додому, та й став за поміччю тієї науки над своїм добром працювати, не знімечуючи своєї пісні» [6, 274-277]. Ці слова були настановою усіх подальших пошуків власного шляху української музично-вокальної педагогіки. Як відомо, саме київська Музично-драматична школа, відкрита 1904 року, «заклала основи національної музичної освіти в Україні» [1, 48].

У Галичині задум створення спеціального музичного національного закладу виник ще у 90-і роки ХІХ століття. Вже тоді в музичних колах визрівала думка про об'єднання українських хороших товариств¹ у єдину організацію. Таку організацію «Союз співацьких і музичних товариств» було створено 1903 року, а в 1907 році перейменовано на «Музичне товариство імені Миколи Лисенка».

«Союз співацьких і музичних товариств» мав велике значення для активізації культурного життя серед українського населення та розвитку професійної музичної освіти Галичини. Його основним завданням було створення музичного навчального закладу на зразок консерваторії. Ще у

¹ Мова йде про «Львівський Боян» як один з найбільш потужних і важливих осередків відродження та пропагування української професійної музичної культури та його філій, що діяли у Перемишлі, Бережанах, Стрию, Станіславові, Коломиї, Чорткові, Чернівцях тощо.

1902 році С. Людкевич, закликаючи до професійного навчання музики, у статті «Кілька слів про потребу заснування українсько-руської музичної консерваторії у Львові» писав: «Музичних дилетантів у нас доволі багато, але фахово освічених музикантів шукай зі свічкою...» [7, 254]. Далі наголошував на необхідності створення у Львові української музичної консерваторії, тобто школи, «що взяла б собі задачу й програму виробляти наші не раз великі таланти на фахових музик і артистів» [7, 255].

Такою школою і став Вищий музичний інститут (після 6 листопада 1912 року – ім. М. Лисенка), який розпочав свою діяльність у жовтні 1903 року при товаристві імені М. Лисенка¹. Створений за ініціативою відомого українського композитора, педагога, музично-громадського діяча Анатолія Вахнянина (1841-1908), цей заклад відіграв велику роль у справі виховання цілої плеяди видатних музикантів-інструменталістів, диригентів та співаків. Знаменно, що в рік створення Вищого Музичного Інституту у Львові побував М. Лисенко. Святкування у грудні 1903 року 35-річного ювілею діяльності класика української музики перетворилось на національне свято. На честь славного ювіляра було організовано два концерти, які стали справжнім втіленням любові громадськості Галичини до М. Лисенка [12, 90; 92].

Професорсько-викладацький колектив інституту об'єднувала одна мета – виявити обдаровану молодь і навчити її професійної майстерності. Протягом порівняно невеликого проміжку часу в цьому закладі відбулися настільки вагомні зміни, про які його засновники навіть не могли мріяти [12, 91].

Проте перші декілька років Вищий Музичний Інститут перебував у стадії становлення. Практично існувало лише три спеціальності: фортепіано, скрипка та сольний спів. Успіхи елевів² були досить скромними. Спів у цей час викладали Олена (Галя) Ясеницька (1903-1907 рр.) та Владислав Баронч (1903-1909 рр.) [9, 253].

У 1908 році було опубліковано «Шкільний регулямін», який дає змогу познайомитись з загальними засадами структури цього навчального закладу та його функціонування. Серед обов'язкових предметів – гра на фортепіано та на оркестрових інструментах, музична теорія, композиція, сольний, хоровий спів. На вокальному відділі окрім спеціальності, було введено заняття з декламації, міміки, сценічної поведінки, танку, початки італійської мови [9, 235].

У 1909-1910 рр. педагогом вокалу Інституту була Марія Павликів-Новаківська, оперна та камерна співачка, примадонна Львівської опери, випускниця школи співу Аделіни Пасхаліс та Авгуστο Сувестра [10, 433-434].

У Вищому музичному інституті ім. М. Лисенка, як і в Консерваторії Галицького Музичного Товариства та Львівському Музичному Інституті, існувала практика проведення «пописів» учнів. З нагоди проведення річного академічного концерту в червні 1909 року С. Людкевич у рецензії «З музичних пописів» писав: «Попис вихованців нашого Вищого музичного інституту у Львові 25 с. м., хоч і не належить до сенсаційних новостей в нашій музикальній житті, то проте будить все ще настільки живого і свіжого інтересу, що варто йому присвятити трохи більше уваги, ніж се діється деінде, і більше совісної критики, чим кілька комунальних фраз. Попис, обіймаючи 19 продукцій фортеп'яно, скрипки і сольного співу, не заносив «китайщиною», як се часто буває, але був доволі багатий і різномірний. Згори треба зазначити, що, з дуже малими виїмками, усі молоді виконавці стали на висоті вимог, поставлених у поодиноких точках продукцій, опанувавши їх технічно і мериторично, а в значній частині дали більше, ніж від даного ступеня науки у нас вимагається» [7, 432]. Далі, об'єктивно оцінюючи виступи окремих виконавців, рецензент зазначив: «В цілості сьогорічний попис музичного інституту виказав результат, мабуть, кращий, ніж усі попередні і дає запоруку розвитку сеї інституції, у якій справедливо бачимо основи нашої музичної будучини» [7, 432].

Після смерті А. Вахнянина у 1908 році, яка стала важким ударом для інституту, посада дире-

¹ До 1912 року повна назва цього навчального закладу вищого типу була такою: «Вищий Музичний Інститут товариства імені Миколи Лисенка», підтверджуючи функціонування навчального закладу при товаристві. А вже після 1912 року (про що йдеться в основному тексті статті) вживається така офіційна назва цієї інституції: Вищий Музичний Інститут імені М. Лисенка у Львові.

² Від французького l'élève – учень (М. Ж.).

ктора залишалася вакантною впродовж двох років¹. У 1910 році Вищий музичний інститут очолив Станіслав Людкевич (1879-1979) – один з фундаторів становлення професійної музичної освіти в українському середовищі Галичини, композитор, педагог, музично-громадський діяч. Він «був не лише одним з ініціаторів (поруч А. Вахнянина, В. Шухевича) заснування інституту, але й багато доклався до організації в ньому навчального процесу, зокрема, розробляв статут, навчальні програми в 1903 році, а потім у 1910 брав участь у реформуванні навчання» [3, 41].

С. Людкевич – автор низки статей та матеріалів, які стосуються музичного шкільництва. Зокрема, у статті «Кілька заміток до реформи у Вищим музичнім інституті товариства ім. М. Лисенка у Львові» (1910) він вказує на необхідність реформування діяльності Вищого музичного інституту, щоб «сюди одну нашу інституцію < . . . > поставити на висоті задачі, висоті рівній аналогічним інституціям других культурних народів, як і надати всій науці й музикальній освіті одноцільний, раціональний напрям, що відповідав би і сучасним європейським вимогам, і питомим прикметам і потребам нашої музики в Галичині» [7, 260]. У центрі уваги – такі питання, як необхідність змін у навчанні гри на фортепіано та скрипці, потреба введення та поглиблення теоретичної освіти тощо. Значна увага в статті приділяється проблемам вокальної освіти у цьому навчальному закладі. «Наука сольного співу, – пише С. Людкевич, – се, мабуть, «камінь приткновения» в не одній чи то публічній консерваторії, чи приватній інституції музичній. І напрям і результати її залежать не від пляну, а головню від дотичного професора, бо кожний досвідчений професор співу має свій питомий «метод» і «школу». Дуже мало придадуться тут голослівні дебати про напрямки та методи якоїсь «школи» співу, а одиноким децидуючим моментом є заангажування якоїсь визначної учительської сили, що давала б запоруку доброї науки від основ (віддих, поставлення голосу) аж до останніх вимог концертних (фразовання, колоратура)» [7, 261]. Тому, вважає С. Людкевич, розмови про переваги італійської чи німецької школи співу є зовсім безпредметними. Адже, для прикладу, видатні українські співаки С. Крушельницька і М. Менцинський були представниками саме цих двох протилежних європейських вокальних шкіл, і кожен з них зумів якнайкраще відтворити їхні прикмети. Звертаючи увагу на необхідність урахування національних особливостей української музики, митець зауважує, що її основні прикмети не можна практично реалізувати, поки у нас кріпко не стане національна драма і опера, бо тоді аж школа співу і декламації буде мати на чім взоруватися» [7, 262].

З метою вдосконалення навчального процесу в 1911 році було складено та надруковано «Лекційний план Вищого музичного інституту Товариства ім. Лисенка». У ньому подано вимоги з усіх на той час введених в інституті предметів; викладено завдання, які належить виконувати педагогам та учням в оволодінні знаннями і навичками з кожної дисципліни; подано перелік конкретних музичних творів. Навчання на вокальному відділі було заплановано на 6 років, «плян науки остається в основах незмінений; евентуальні зміни в подробицях залежатимуть від методи заангажованого професора» [9, 238]. У репертуар було рекомендовано включати вокалізи Дж. М. Бордоньї, Г. Панофки, Дж. Рубіні, П. Бона, арії з опер та ораторій, камерні твори Ф. Шуберта, Р. Шумана, П. Чайковського, М. Лисенка та ін. Додаткові предмети – фортепіано, теорія (гармонія), історія музики, хорові та ансамблеві заняття [9, 237-238].

«Пописи» учнів 1912 року свідчать про невелику кількість учнів вокального відділу. Серед учасників таких концертів зустрічаємо прізвища найактивніших учасниць: А. Вацик, М. Гарасевич, О. Парахоняк, М. Хомяк. Зокрема, 4 лютого у виконанні О. Парахоняк та А. Вацик прозвучали пісні Е. Гріга: «Останню пісню поета» та «Колискову» заспівала А. Вацик; «Біль матері», «Надію» і «Доброго ранку» – О. Парахоняк. 28 квітня 1912 вони взяли участь у «пописах», виконавши декілька пісень Ф. Мендельсона, Е. Гріга та Ф. Шуберта [13, арк. 25-26]. 19 травня 1912 року в залі Народного дому за участю хору Товариства «Бандурист» та учнів Вищого Музичного Інституту О. Парахоняк і М. Гарасевич відбувся концерт з творів Ф. Шуберта [13, арк. 27].

Бажаючи посприяти активізації музичного життя Львова та підтримати талановитих вокалістів, видатний співак та педагог Олександр Мишуга пожертвував 10 000 корон на стипендії учням ін-

¹ У 1908-1910 рр. директорські обов'язки між собою розподілили Олена (Галя) Ясеницька та Володимир Шухевич.

ституту. На засіданні Виділу Товариства ім. М. Лисенка 17 листопада 1912 року було доручено «Виділові висловити фундаторові подяку за такий великий дар і за довір'я до нашого товариства» [3, 36-37].

У 1913-1914 рр. спів у Вищому музичному інституті ім. М. Лисенка викладала Зоф'я Козловська [9, 253].

Перед Першою світовою війною Музичне Товариство імені Миколи Лисенка мало намір створити при Вищому Музичному Інституті оперно-драматичну школу з метою виховання в ній артистів для драми, опери та оперети. Також і О. Мишуга планував переїхати до Львова і відкрити при інституті свою школу. На жаль, початок війни звів нанівець усі їхні плани. Інститут було закрито. Чимало учнів та їх родин виїхало на захід. С. Людкевича як австрійського підданого та офіцера запасу австрійського війська було мобілізовано на російський фронт та незабаром взято у полон.

У грудні 1915 року Вищий Музичний Інститут ім. М. Лисенка відновив свою діяльність. Директором цього навчального закладу став Василь Барвінський (1888-1963), український композитор, піаніст, педагог, музично-громадський діяч, центральна фігура у львівській музичній культурі 20-30-х років ХХ століття.

Викладати спів у цей час (1915-1916 рр.) було запрошено оперного співака-тенора Романа Любінецького, а в наступні роки (1916-1918) – Гелену Міски-Одеську [9, 240-241, 242].

У червні 1916 року відбулася важлива історична для української громади Львова та Галичини подія: Музичне Товариство ім. М. Лисенка та його Інститут розпочали діяльність у новому власному приміщенні по вул. М. Шашкевича (тепер Львівське музичне училище ім. С. Людкевича). З цієї нагоди було організовано та проведено святковий концерт, в якому серед інших виконавців взяли участь співаки: О. Любич-Парахоняк (сопрано) виконала солоспіву «Ой одна я, одна» М. Лисенка, «Там далеко на Підгір'ю» С. Людкевича, «В лісі» В. Барвінського, а О. Семків (тенор) заспівав три солоспіву М. Лисенка: «За думою дума», «Мені однаково», «Огні горять» [9, 241].

20-30-і роки ХХ століття увійшли в історію Галичини «як блискуча, гідна подиву сторінка, коли українській громаді, цілковито позбавленій підтримки польського уряду, вдалося зрівнятися в наукових та мистецьких здобутках із провідними європейськими націями» [4, 20]. У розвитку музичної культури Галичини Вищий Музичний Інститут продовжував відігравати вирішальну роль. Саме у цей період його викладацький склад поповнився обдарованими музикантами, які після вдосконалення у кращих навчальних закладах Європи бажали прислужитись рідному музично-освітньому осередку. Серед них – Нестор Нижанківський, Микола Колесса, Борис Кудрик, Зиновій Лисько, Галія Левицька, Роман Савицький, Роман Сімович, Антін Рудницький та ін.

У 1920 році клас сольного співу в Інституті почав вести соліст фолькопери у Відні Роман Орленко-Прокопович. У 1924 році навчання сольного співу було розширено завдяки залученню до викладацької роботи молодшої сестри Соломії Крушельницької – Анни (Ганни). Кількість учнів-вокалістів у ці та наступні роки була невеликою. Наприклад, у 1927/28 н. р. на вокальному відділі навчалось 6 осіб: підготовчий курс – 3, I курс – 2, II курс – 1 [9, 243]. На старших курсах учнів не було. І в наступні роки кількість учнів вокального відділу не перевищувала 6-ти осіб. Найбільше учнів навчалось гри на фортепіано та скрипці. У монографії «Шлях до музичної академії у Львові» автори Л. Мазепа і Т. Мазепа наводять такі дані щодо кількості «селевів» 1929/30 н. р.: фортепіано – 98 осіб, скрипка та альт – 77, віолончель – 4, контрабас – 4, флейта – 3, кларнет – 3, фагот – 2, педагогічний курс та теоретичний відділ – 7, сольний спів – 6 [9, 247].

У 1931-1932 навчальному році остаточно був проведений розподіл учнів та розмежування інституту на три рівні: підготовчий (нижчий) та фаховий – середній і вищий. Випускник, здобувши диплом, отримував повну кваліфікацію, яка давала право навчати та вести музичну школу [15, 116].

У 30-х роках ХХ ст. педагогічну діяльність у стінах закладу розгорнули оперна співачка Лідія Улуханова та камерна співачка Одарка Бандрівська¹.

Продовжувалась практика проведення «пописів» учнів, а також «надзвичайних продукцій» – концертів, присвячених окремим датам, концертів класів та збірних концертів. Великої популярнос-

¹ Найбільш повно педагогічна діяльність обох співачок висвітлена у кандидатській дисертації М. Жишківич . «Львівська вокальна школа другої половини ХІХ – першої половини ХХ століття» (Львів, 2006).

ті у другій половині 30-х років почали набувати оперні вистави, підготовлені учнями-вокалістами Інституту. Зокрема, 4 квітня 1936 року у залі «Театру Різноманітностей» («Rozmaitości») було поставлено дві дитячі опери: «Червона шапочка» Ц. Кюї та «Лисичка, котик і півник» К. Стеценка, про що інформував часопис «Діло» [5, с. 6]. Виконавцями головних ролей були учні класу Л. Улуханової: Рена Яросевич, Рома Гумінілович, Ольга Антонович, Ольга Сушківна [14, арк. 82].

У часописі «Новий час» за червень 1939 року повідомлялось: «Оперові вистави, що їх уладжує від ряду літ на закінчення шкільного року Вищий Музичний Інститут ім. М. Лисенка у Львові, перейшли в традицію і мають вже свою вироблену та усталену – як то кажуть – марку. Після початкової вдатної спроби вистави прольоту з опери «Фауст» Гуно пішли далші винятки (уривки – М. Ж.) з цієї опери; виставлено теж силами оперових класів Музичного Інституту чудову оперу-хвилинку Лисенка «Ноктюрн», яку повторено ще й на сцені Великого театру. Всі ті вистави мали надзвичайний успіх <...>, так що, не дивлячись на гарячу передферіальну пору, в яку інші імпрези світять звичайно пустою, на тих же оперових виставах велика саля Лисенка не могла помістити всіх зацікавлених слухачів і глядачів. Бо і рівень тих вистав, при дуже скромних зовнішніх можливостях сценічного апарату в салі Лисенка, виявляв себе завжди гідним того довір'я й зацікавлення, що їх виявляло до тих вистав наше громадянство» [2, 12].

У травні 1939 року у Львові відбулася важлива подія: було організовано та проведено перший український конкурс молодих співаків – вихованців Вищого Музичного Інституту ім. М. Лисенка. «В міру повільного, та проте послідовного розвитку нашої музичної справи і її поодиноких ділянок, – писав секретар Ради «СУПрому»¹ Роман Савицький, – само життя видвигає до полагання певні справи, яких не можна відкладати, ні тим більше занедбувати. Дивлячись на річ зовсім об'єктивно і, з точки бачення наших специфічних умовин, приходиться ствердити, що мимо дійсно дуже трудних фінансових відносин, можна таки ці поодинокі етапи розвитку рушити з місця, коли приступити до діла зорганізовано і з відповідною дозою цивільної відваги. Найкращим доказом на те є перший у Львові український конкурс молодих співаків, який відбувся заходом «Супрому» в днях 23-26 ц. р.» [11, 114].

Сам конкурс проходив 24-25 травня. Його учасники повинні були виконати вокальні твори композиторів різних епох, стилів, жанрів відтворити образно-емоційний аспект, продемонструвати вокально-технічну майстерність, розуміння стилю, форми творів, розкриття їхнього змісту, показати сценічну витримку тощо. Серед дванадцяти конкурсантів нагороди отримали: Теодор Юськів (перше місце)², Мирослав Антонович та Оксана Николишин (друге місце), Ольга Антонович та Анна Романовська (третє місце), Олексій Ройко (четверте місце), Любомир Мацюк (п'яте місце), Лев Рейнарівич (шосте місце). І сам конкурс, і «кінцевий концерт [26 травня – М. Ж.] пройшли під знаком великого зацікавлення громадянства, яке зовсім певно не розчарувалося, бо продукції стояли справді на високому рівні [11, 115]», – зазначав Р. Савицький. Цей конкурс можна розглядати як логічний підсумок розвитку професійної вокальної освіти у 20-30 рр. ХХ століття.

Таким чином, з моменту свого заснування, незважаючи на складні історичні обставини та інші перешкоди, Вищий Музичний Інститут ім. М. Лисенка, за словами С. Людкевича, виріс «в найповажнішу нашу музичну установу вже не локального, а краєвого характеру, яка претендує на музичну консерваторію та конкурує успішно з найповажнішими музичними консерваторіями в Галичині й державі. Під цю пору [1937 рік – М. Ж.] Музичний інститут Лисенка, крім централі у вигляді повної консерваторії, має в усіх майже більших містах Галичини понад десять статутних музичних філіяльних шкіл або експонованих класів» [8, 94].

У різні роки у Вищому музичному інституті ім. М. Лисенка впродовж усього його існування (до 1939 р.) працювали: Владислав Баронч, Олена (Галя) Ясеницька, Зоф'я Козловська, Роман Любінецький, Гелена Міски-Олеська, Роман Орленко-Прокопович, Анна Крушельницька, Олена

¹ Союз Українських Професійних Музик. – (М. Ж.).

² За ініціативи та матеріальної підтримки Теодора Терена-Юськіва, який ще зараз проживає у США, 4-9 квітня 2006 року у стінах Львівської державної музичної академії ім. М. В. Лисенка проходив Всеукраїнський конкурс молодих вокалістів його імені.

Г'ясецька, Марія Сокіл, Лідія Улуханова-Вікшемська, Олександр Улуханов (режисер оперного класу), Одарка Бандрівська. Вони зуміли виховати ряд талановитих співаків, серед яких – Олександра Любич-Парахоняк, Марія Сабат-Свірська, Мирослав Скала-Старицький, Марія Волошин, Олена Дмитраш, Любомир Мацюк, Стефанія Крацило, Мирослав Антонович, Олексій Ройко, Лев Рейнар-ович, Теодор Пасічинський, Михайло Попіль.

У 1939 році, після утворення Львівської державної консерваторії (з 1944 року – ім. М. В. Лисенка) до викладацької діяльності було залучено кращі музичні кадри, що були на той час у Львові: Станіслава Людкевича, Василя Барвінського, Адама Солтиса, Леопольда Мюнцера, Тараса Шухевича, Василя Витвицького, Зоф'ю Ліссу та інших.

З педагогів вокалу у стінах цього музичного закладу продовжили свою роботу співаки Одарка Бандрівська, Роман Любінецький, Володимир Качмар, Лідія Улуханова-Вікшемська, а також розпочала педагогічну діяльність видатна Соломія Крушельницька (з 1944 року). Усі вони заклали співацькі засади сформованої в 40-х роках ХХ ст. кафедри сольного співу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Антонюк В. Українська вокальна школа: етнокультурологічний аспект. Монографія /В. Антонюк [2-е вид., перероб. і доп.]. – К.: Українська ідея, 2001.
2. Вистава опер Вищого Музичного Інституту ім. М. Лисенка // Новий час. – 1939. – 19 червня. – Ч. 135.
3. Горак Я. Діяльність Станіслава Людкевича у заснуванні та становленні Вищого музичного інституту в 1903-1921 роках (на матеріалі протоколів Музичного товариства ім. М. Лисенка) /Я. Горак // *Musika Galiciana*. –Rzeszów, WUR, 2005. – Т. IX. – S. 32-42.
4. Дувірак Д. Відлуння епохи у його класах /Д. Дувірак // Музика. – 1994. – № 3. – С. 20-21.
5. Каталог тематичних виставок (1992-1996 рр.) музично-меморіального музею Соломії Крушельницької у Львові: [упор. Д. Білавич; вст. ст. Л. Яросевич]. – Львів, 1998.
6. Лисенко М. Листи /М. Лисенко: [упор. та коментар О. М. Лисенка; вст. ст. М. Рильського; заг. ред. Л. Кауфмана]. – К.: Мистецтво, 1964.
7. Людкевич С. Дослідження, статті, рецензії, виступи. У 2-х томах /С. Людкевич. [Упор., ред., пер., прим. і бібліографія З. Штундер]. – Львів: Дивосвіт, 2000. – Т. 2.
8. Людкевич С. Музичний інститут у Львові /С. Людкевич // Українська музика. – 1937. – № 7. – С. 94-96.
9. Мазепа Л., Мазепа Т. Шлях до Музичної Академії у Львові У 2-х т. /Л. Мазепа., Т. Мазепа. – Львів: СПОЛОМ, 2003. – Т. 1.
10. Медведик П. Діячі української музичної культури (Матеріали до біо-бібліографічного словника) /П. Медведик // Записки НТШ. – Т. ССХХVI. Праці музикознавчої комісії. – Львів: НТШ, 1993. – С. 370-455.
11. Савицький Р. Конкурс молодих співаків /Р. Савицький // Українська музика. Хроніка й рецензії. – Львів, 1939. – Ч. 4 (26). – С. 114-115.
12. Старух Т. Музичне мистецтво Львова: Становлення фортепіанного виконавства і педагогіки у другій половині 19 – першій третині 20 століть /Т. Старух. – Львів: ВДМІ ім. М. Лисенка, 1997.
13. ЦДІА у Львові, ф. 165, оп. 2, спр. 589.
14. ЦДІА у Львові, ф. 327, оп. 1, спр. 2.
15. Черепанин М. Музична культура Галичини (друга половина ХІХ – перша половина ХХ століття): Монографія /М. Черепанин. – К.: Вежа, 1997.

Myroslava Zhyshkovych

FEATURES OF PERFECTION OF VOCAL EDUCATION IN LVIV HIGHER MUSICAL INSTITUTE NAMED AFTER M. LYSENKO

The history of formation and development of Lviv Vocal School after the example of purposeful work in training professional singers in the Lviv Higher Musical Institute named after M. Lysenko is shown in the article.

Key words: Higher Musical Institute, vocal education, educational process, instructors of singing, repertoire.